

dr hab. Danuta Plecka, prof. UG
Zakład Systemów Politycznych
Uniwersytet Gdański

Gdańsk, 1.04.2023 r.

**Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Agnieszki Magdziarz-Orłowskiej, pt.
*Europejski Fundusz Społeczny w rozwoju przedsiębiorczości w województwie lubelskim po
2004 roku*, napisanej pod kierunkiem dr hab. Małgorzaty Podolak, prof. UMCS oraz
promotor pomocniczej dr Justyny Kięczkowskiej**

Problematyka wydatkowania funduszy europejskich wzbudza współcześnie bardzo dużo emocji w debatach politycznych, ale także społecznych. Związane to jest przede wszystkim ze świadomością, że pozyskiwanie środków unijnych pomaga w rozwoju społecznym na wielu poziomach, w tym gospodarczym. Dzięki środkom unijnym następuje wzmacnianie potencjału gospodarczego państwa. Ujęcie istotności pozyskiwania środków z budżetu Unii Europejskiej dla rozwoju lokalnego stanowi niewątpliwie bardzo interesującą perspektywę badawczą.

Problem finansowych środków europejskich nie należy do pierwszego wyboru analiz na poziomie prac doktorskich. Wydaje się, że jest przedmiotem rozważań ukrytym w zakamarkach dywagacji dotyczących przynależności Polski do struktur Unii Europejskiej, czy też korzyści, ewentualnie strat, z tego wynikających. Jednocześnie można odnieść wrażenie, że fundusze europejskie doczekały się w polskiej literaturze przedmiotu dość wyczerpujących analiz i w tym kontekście, nie ma miejsca na nowe. Spośród zasługujących na wyróżnienie warto wymienić *Fundusze Unii Europejskiej na lata 2007-2013* autorstwa Z. Bajko, B. Józwika i M. Szewczaka (Lublin 2008), *Europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne*, A. Filipek (Warszawa 2014), a także *Fundusze europejskie na półmetku perspektywy finansowej 2014-2020*, M. Miedzińskiej, i D. Czaplí (Warszawa 2018). W tym kontekście najważniejsze jest

jednak słowo „wydaje się”, bowiem po przeczytaniu dysertacji Pani mgr Agnieszki Magdziarz-Orłowskiej pt. *Europejski Fundusz Społeczny w rozwoju przedsiębiorczości w województwie lubelskim po 2004 roku*, jestem przekonana, że Autorka z sukcesem wypełniła lukę merytoryczną w polskiej nauce, wykorzystując dokumenty, a także lokalny wymiar zawartego w pracy problemu badawczego. Co więcej, praca ma charakter interdyscyplinarny łącząc zagadnienia dyscypliny nauk o polityce i administracji z innymi, które występują w pracy jako **dodatkowe uzupełnienie rozważań Doktorantki**.

W związku z tym, że ustawodawca wyraźnie wskazał elementy oceny pracy doktorskiej, do których zaliczył ocenę formalną, ocenę wartości metodycznych, ocenę wartości merytorycznej pracy oraz ocenę pod względem kwalifikacyjnym, wykorzystam je jako drogowskaz w poniższej recenzji.

Ocena formalna pracy doktorskiej

Promotorką pracy jest Pani dr hab. Małgorzata Podolak, prof. UMCS, a promotorką pomocniczą dr Justyna Kięczkowska. Panie Promotorki zatrudnione są w Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej, w Katedrze Systemów Politycznych i Praw Człowieka, gdzie powstał doktorat Pani A. Magdziarz-Orłowskiej. Tytuł doktoratu jest poprawny i zrozumiały, a także mieści się w dyscyplinie nauki o polityce i administracji, chociaż ma charakter interdyscyplinarny wpisując się także w nauki ekonomiczne. Warto także nadmienić, że układ tytułu rozprawy jest logiczny, dotyczy zarówno problematyki Unii Europejskiej i finansowania aktywności lokalnej, jak i wpływu tych działań na przedsiębiorczość w województwie lubelskim.

Również problem badawczy został postawiony właściwie i można zauważyć tutaj nowatorskie ujęcie na tle publikacji, które ukazały się wcześniej: w zasadzie nie znalazłam w polskiej politologii badaczki/badacza, którzy podejmowaliby problem wpływu Europejskiego Funduszu Społecznego na rozwój przedsiębiorczości w wymiarze lokalnym – konkretnie województwie lubelskim. Stanowi to niewątpliwie wkład w rozwój dyscypliny nauki o polityce i administracji.

Ocena wartości metodycznych

Praca liczy 400 stron i w pełni spełnia ilościowe kryteria rozprawy doktorskiej. W jej skład wchodzi: wstęp, cztery rozdziały podzielone poprawnie na podrozdziały, zakończenie, bibliografia, spisy: tabel, rysunków, wykresów. Układ pracy nie wzbudza żadnych wątpliwości. Autorka wykazała w bibliografii szeroki zakres literatury, z której korzystała (30 stron poprawnych zapisów bibliograficznych).

Doktorantka problematykę metodyczną zawarła we wstępie, co jest jak najbardziej prawidłowe, a z mojego punktu widzenia także uzasadnione i warte podkreślenia, szczególnie w perspektywie pewnego manieryzmu, który spotkać można wśród młodych adeptów nauki. Przejawia się on w nazbyt rozbudowanej tzw. teoretycznej części pracy, która poświęcona jest metodologii, zazwyczaj niepotrzebnej, ale mającej być dowodem, że pretendent/ka są wybitnymi osobowościami w zakresie metodologii. Pani mgr Agnieszka Magdziarz-Orłowska na szczęście uniknęła tej pułapki określając metodykę pracy we wstępie. Niestety jest to część, co do której mam najwięcej uwag, jednak mam nadzieję, że pomogą one Doktorantce w dalszym toku prowadzonych badań.

Autorka precyzyjnie wskazała cel pracy, którym jest „analiza skuteczności wydatkowania środków UE przeznaczonych na powstanie nowych i wsparcie już istniejących przedsiębiorstw w województwie lubelskim” (s. 11), uzupełniając go o sposób realizacji, co jest bardzo pożądanym w pracach badawczych etapem systematyzującym podejmowane działania. Moje wątpliwości wzbudzają hipotezy badawcze, które wydają się być rozproszone. Gdyby Autorka pokusiła się o wskazanie jednej, głównej hipotezy badawczej, a pozostałe ujęła jako pomocnicze, ta część wstępu byłaby bardziej przejrzysta, a Doktorantce pozwoliłoby na uporządkowanie prac badawczych.

Jednak moje szczególne zdziwienie wywołało zastosowanie przez Autorkę metody, której... nie ma. Na stronie 13 przeczytałam o zastosowaniu „metody historycznej (która D.P.), została zastosowana celem lepszego zrozumienia ewolucji systemu wydatkowania środków Europejskiego Funduszu Społecznego na przedsiębiorczość w Polsce i w województwie lubelskim”. Niestety jest to często spotykany błąd nie tylko wśród adeptów nauki, ale także wśród osób zaawansowanych w staraniach o awanse naukowe. Mam także świadomość skąd ta błędna informacja o istnieniu metody historycznej się wzięła. Dlatego w tym miejscu pozwolę sobie jedynie na wyjaśnienie zaczerpnięte z artykułu profesora Zbigniewa Bloka traktując to

jako komentarz do popełnionego przez Doktorantkę błędu. Profesor napisał tak: „nie istnieją „metoda politologiczna”, „metoda socjologiczna” czy wreszcie „metoda historyczna”. Funkcjonują natomiast metody wykorzystywane w naukach politycznych, socjologicznych i historycznych” (Z. Blok, *Spory wokół istoty i statusu metod badań politologicznych*, w: *Wokół holistycznej interpretacji polityki. Podmiot, kultura, socjotechnika*, Warszawa 2020, s. 435). Jest to oczywiście uzasadniony sprzeciw wobec poglądu, że „na metodę historyczną składają się takie elementy, jak badanie genezy zjawisk politycznych, traktowanie łącznie ich aspektów strukturalnych, funkcjonalnych, genetycznych” (A. Chodubski, *Wstęp do badań metodologicznych*, Gdańsk 2004, s. 117). Jednak definicja ta nijak się ma do pojęcia „metody”, a instrumenty w niej wymienione wykorzystywane są w wielu dyscyplinach z nauk społecznych i humanistycznych. Innymi słowy: nazwa dyscypliny nie może/nie powinna być utożsamiana z metodą badawczą. Bowiem „przedmiot nauk społecznych jest wspólny, jest niepodzielny i jako taki powoduje, że przedmioty nauk społecznych wzajemnie się przenikają, krzyżują się i tworzą nierozzerwalne sieci powiązań” (Z. Blok, op. cit., s. 433).

Dyskusyjne jest także wskazanie na metodę ilościową przy analizie danych statystycznych zastanych. Pani Magister nie przeprowadziła badań ilościowych a wykorzystwała (z pełnym powodzeniem) dane już istniejące. Tak więc zastosowała technikę analizy danych statystycznych, a nie metodę ilościową. Nie mam natomiast zastrzeżeń, co do wykorzystania metody instytucjonalno-prawnej i systemowej.

Jednak, w związku z tym, że praca nie dotyczy metodologii nauk społecznych, uwagi te mają charakter jedynie pomocy wynikającej z życzliwości bardziej doświadczonej badaczki. W tym miejscu warto podkreślić, że usterki metodyczne nie przesłaniają całości pracy, która, co już teraz chcę zaznaczyć, jest na wysokim poziomie merytorycznym.

Ocena wartości merytorycznej pracy

Standardowa praca doktorska zawiera wstęp, w którym oprócz wprowadzenia merytorycznego znajdują się także hipotezy badawcze, problemy i cele, które autor/autorka chcą osiągnąć w badaniach. Wskazuje się w tym miejscu również wykorzystywane metody i

techniki badawcze oraz źródła inspiracji. To zadanie zostało przez Doktorantkę spełnione. Oprócz uwag, które wyraziłam w poprzedniej części recenzji chcę podkreślić, że wstęp, który otwiera dysertację spełnia kryteria rozdziału metodycznego z nawiązką. Autorka nie tylko precyzyjnie przeprowadziła czytelnika przez zawilosci hipotez, wybranych metod i technik badawczych, ale także bardzo szeroko zaprezentowała, co w pracy zostanie zawarte i uzasadniła dlaczego.

Jak już wcześniej napisałam, praca składa się z czterech rozdziałów, podzielonych na podrozdziały, co spełnia standardy pracy na stopień doktora. Rozdział pierwszy pt. *Istota przedsiębiorczości w województwie lubelskim* składa się z czterech podrozdziałów, w których Autorka podjęła analizy uwarunkowań przedsiębiorczości w województwie lubelskim. Rozdział ten ma charakter wprowadzający, dlatego też Doktorantka umiejętnie i z pełną znajomością problemu prowadzi czytelnika przez meandry pojęcia przedsiębiorczości, jej genezy, typologii ujętych w konsekwencji przyjęcia różnorodnych kryteriów. Osobiście w mojej ocenie na największą uwagę w tym fragmencie pracy zasługuje część poświęcona charakterystyce założeń państwa względem przedsiębiorczości oraz nakładającej się na politykę państwa aktywności Unii Europejskiej w zakresie działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości. Ciekawym uzupełnieniem rozważań jest także wskazanie przez Panią Agnieszkę Magdziarz-Orłowską w tym kontekście perspektyw dla Lubelszczyzny.

Rozdział drugi pt. *Fundusze strukturalne wobec przedsiębiorców* składa się z sześciu podrozdziałów, które w bardzo precyzyjny sposób prowadzą czytelnika przez meandry i zawilosci Europejskiego Funduszu Społecznego. Autorka wyjaśnia czym jest w Unii Europejskiej EFS, jaka jest jego rola i funkcje wobec państw członkowskich, ich regionów i obywateli. Kolejno wskazuje na procedurę rozdysponowywania środków z Europejskiego Funduszu Społecznego ukazując słabe i mocne strony systemu. Nie mniej interesującym fragmentem jest przedstawienie przez Panią Magister uwarunkowań wpływających na funkcjonowanie Narodowego Planu rozwoju względem przedsiębiorczości oraz mechanizmów wydatkowania środków unijnych. Warto także zaznaczyć istotność charakterystyki możliwości i zasad korzystania ze środków przez przedsiębiorców, co dla wielu z nich może być wręcz instrukcją, pomagającą w staraniach o finansowanie z Unii Europejskiej.

Rozdział trzeci pt. *Implementacja programów UE w województwie lubelskim* przenosi czytelnika z poziomu makro na poziom mikro i jest zasadniczą częścią prowadzonych przez Doktorantkę analiz. W czterech podrozdziałach wyjaśnia czytelnikowi zakres uprawnień i kompetencji Instytucji Pośredniczących w województwie lubelskim, procedury konkursowe

dotyczące przedsiębiorczości etc. Najważniejszą częścią tego rozdziału w kontekście podejmowanego problemu badawczego jest jednak część poświęcona analizie w zakresie uprawnień i obowiązków beneficjentów programów unijnych. Bardzo interesującym jest także podrozdział omawiający formy pomocy dla uczestników projektów.

W rozdziale czwartym pt. *Skutki wpływu środków unijnych dla rozwoju przedsiębiorczości w województwie lubelskim* w pięciu podrozdziałach Autorka analizuje wpływ pozyskiwanych funduszy dla rozwoju nie tylko przedsiębiorczości na Lubelszczyźnie, ale także podkreśla ich znaczenie dla rozwoju całego regionu. Analizując po kolei rezultaty wdrażania programów UE dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą, poprzez analizę zakładanych rezultatów przez Instytucję Pośredniczącą aż po ewaluację działań Uczestników zarówno rozpoczynających, jak i prowadzących działalność w województwie lubelskim, Autorka wskazuje słabe i mocne strony efektów.

W wymiarze merytorycznym Autorka niezwykle skrupulatnie przedstawiła systemowe ujęcie pozyskiwania, wykorzystywania i efektów wykorzystywania środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Społecznego na rzecz rozwoju przedsiębiorczości w województwie lubelskim. Interesującym mechanizmem, który został zastosowany przez Doktorantkę w trakcie wywodu jest podzielenie Uczestników na dwie kategorie: tych, którzy pretendują do bycia przedsiębiorcą i tych, którzy już działają w ramach wolnego rynku. Oczekiwania dwóch grup Uczestników i osiągnięte przez nich efekty są dodatkowym walorem narracji Autorki, tzw. przypadkowym efektem niezamierzonym, ale zdecydowanie podnoszącym jakość pracy. Zderzenie oczekiwań beneficjentów z możliwościami jest bowiem ciekawym tłem rozważań, nadającym interesujący walor poznawczy. Dodatkowym atutem jest także podkreślenie konieczności współpracy pomiędzy instytucjami publicznymi na poziomie krajowym, europejskim i wzajemnie zachodzącymi pomiędzy nimi relacjami formalnymi.

Na poziomie merytorycznym pracę oceniam bardzo wysoko. Warto tutaj zwrócić także uwagę na fakt, że Doktorantka przeprowadziła swoje analizy przede wszystkim w oparciu o dostępne dokumenty, wtórnie korzystając z literatury dotyczącej problematyki. Niewątpliwie spowodowało to istotnie różne spojrzenia na problem badawczy, co skutkuje nowatorskim ujęciem. Walorem pracy jest także jej interdyscyplinarny charakter i bardzo wysoki poziom znajomości problematyki, co skutkuje jej zaprezentowaniem także w postaci wykresów, tabel i rysunków. Precyzja wywodu, profesjonalny język niewątpliwie wzmacniają moją ocenę dysertacji Pani mgr Agnieszki Magdziarz-Orłowskiej.

Ocena pod względem kwalifikacyjnym

Pracę oceniam pozytywnie. Doceniam ogrom pracy włożony przez Doktorantkę w jej napisanie oraz fakt, że podejmując trudny problem badawczy zachowała najwyższe standardy pisania pracy doktorskiej. Poza tym Autorka włożyła niemały trud w zrozumienie mechanizmów i ich rzetelne przedstawienie czytelnikowi. Należy także podkreślić, że praca jest napisana starannym językiem, a przy tym pozbawiona większych błędów technicznych. Co więcej, Doktorantce udało się znaleźć niszę badawczą, którą z dość dużym sukcesem zagospodarowała. Warto podkreślić interdyscyplinarny charakter przeprowadzonych badań, co pozwoliło na skonstruowanie narzędzia do dalszych prac naukowych.

Konkluzja

Biorąc powyższe pod uwagę, stwierdzam, że dysertacja spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim zgodnie z art. 13 ust.1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U., Nr 65, poz. 595). Dlatego też wnoszę do Rady Dyscypliny Nauk o Polityce i Administracji UMCS w Lublinie, o dalsze procedowanie nadania Pani mgr Agnieszce Magdziarz-Orłowskiej stopnia doktora w zakresie nauk o polityce i administracji. Wniosek ten popieram jednoznacznie.

Dariusz Plech